

АВТОНОМІЯ І ПОЗИТИВНІ СТОСУНКИ З ІНШИМИ ЛЮДЬМИ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ

Постмодерн - історичний період, що описує стан справ у сучасному західноєвропейському суспільстві. За постмодерну здобувають панівні позиції плюралізм, еkleктика, іронія. Постмодернізм означає відмову від панування тотальності і одноманітності, від пріоритету економічного принципу корисності; від передбачає виникнення нових цінностей, мотивів і стимулів, орієнтованих на культуру, а не на матеріальне виробництво, яка розглядається як створення символів або знаків.

S.Susen провів огляд поглядів на психологічні особливості людини постмодерну [1]. Умови постмодерну – це утвердження суверенної або автономної особистості як ідеал. У межах постмодерної культури соціальна ідентичність стає більш змінною, мобільною, схильною до саморефлексії та інновацій тому, що життя стає децентралізованим, непередбачуваним і не-тоталітарним. Таким чином відбувається індивідуалізація, остільки соціальні структури стають розмитими. Людина постмодерну фокусується на особистісному психологічному благополуччі, самореалізації та на екзистенціальному щасті, а не на матеріальному благополуччі. Тут автор зауважує, що такий стан справ спостерігається у заможних, постіндустріальних країнах, серед людей, які достатньо матеріально забезпечені, щоб відволіктися від щоденної боротьби за шматок хліба. З іншого боку, постмодернізм, тобто індивідуалізм, як його наслідок, розмиває соціальну згуртованість, солідарність і процеси соціалізації. Пропонований культурний плюралізм не дає змогу людині віднайти опорні точки, навколо якої можна структурувати, вибудовувати ієрархію власних переживань. Фокус на свободі особистісного вибору призводить до втрати соціальних цінностей, які могли б згуртовувати суспільство, а також до втрати колективного бажання передавати соціальні цінності через соціалізацію. Тобто, спостерігається соціальна дезінтеграція. Автор робить висновок, що постмодерністське свято плюралізму призводить по

появи глибоко парадоксальної реальності: з одного боку, посилення індивідуальної свободи, у тому числі, свободи вибору, і автономії. З іншого боку, такий стан справ послаблює соціальну згуртованість, інтеграцію, солідарність.

На думку Z.Bauman [2] етичний парадокс епохи постмодерну полягає в тому, що людина має повноту морального вибору та відповідальності, проте позбавлена того комфорту, що виникає завдяки існуванню загальносуспільних настанов, які допомагають робити вибір, спрямовують його. В результаті виникає екзистенційна незахищеність людини на її життєвому шляху. На думку В.А.Смеліна [3] радикальна реалізація принципу плюралізму і, як наслідок, культивування необмеженого вибору, є не досягненням інформаційного суспільства та постмодерної культури, а його основною проблемою. Відсутність бажаних векторів самоідентифікації знижують мотивацію формування індивідом стійкої особистісної ідентичності.

Чи веде такий стан справ до повного занепаду суспільства, до його розпаду на окремі атоми – кожну людину саму по собі, егоїстичну, яку цікавить лише вона сама? Щоб відповісти на це питання звернемося до теорії самодетермінації та моделі психологічного благополуччя К.Ріфф.

Згідно з теорією самодетермінації існує три базових потреби людини: в автономії, у прив'язаності до інших й у компетентності. Потреба в автономії як бажання діяти на основі власних переконань, ідей, мотивів задля досягнення власних життєвих цілей – це основа способу життя у постмодерністському суспільстві, це головна цінність такого суспільства. Звернемося ж до другої потреби - прив'язаності до інших, що означає бажання людини мати надійні, довірливі, теплі стосунки з іншими людьми, відчувати надійні родинні зв'язки, мати друзів, загалом бути приналежною до певної групи людей, малої чи великої – це вже інше питання. Саме ця потреба не дає людині перейти межу від відносної автономії, як бажання нести відповідальність за власне життя, до абсолютної автономії егоїста.

Подібний баланс присутній і у моделі психологічного благополуччя К.Ріфф, яка включає шість факторів: самоприйняття, автономію, наявність цілей у житті, особистісне зростання, позитивні відносини з людьми поряд, оволодіння навколишнім середовищем (компетентність). І знов, перші чотири фактори – це ідеали постмодерністського життя, такі як віра у себе, опора на власті сили, готовність змінюватися задля досягнення власних цілей, тобто індивідуалізм по всій ширині спектру: від невпевнених спроб захистити право на власний вибір на життєвому шляху до крайніх ступенів егоїзму, соціопатії. Проте п'ятий фактор – «позитивні відносини з людьми поряд» - дає особистості змогу віднайти баланс між власними потребами, мотивами, бажаннями та потребами, мотивами, бажаннями людей, які поряд і до яких не байдуже.

Саме потреба у прив'язаності до інших, до приналежності до певних суспільних груп, до створенні і підтримки позитивних відносин з людьми поряд дає змогу суспільству залишатися суспільством, тобто людською єдністю, що самоорганізується задля досягнення цілей важливих для всіх, а людині як особистості, відчувати себе психологічно благополучною и духовно гармонійною.

Список використаних джерел:

1. Susen S. The 'Postmodern Turn' in the Social Sciences / S.Susen - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015) - 522 p.
2. Bauman Z. Intimations of Postmodernity / Z.Bauman - London: Routledge, 1992 - 264 p.
3. Емелин В.А. Кризис постмодернизма и потеря устойчивой идентичности / В.А. Емелин // Национальный психологический журнал, 2017 - №2(26) – с.5-13.